

LITTERATUR

NATIONALISTISKA OROSHÄRDAR

Av fil. dr IVAR ANDERSON

Många orsaker ha under senaste tiden samverkat till att öka svenskarnas intresse för utrikespolitik. Framför allt, naturligtvis, den politiska händelseutvecklingen i dess dramatiska och oroande förlopp, men också det svenska näringslivets dynamiska expansion, som sprängt hinder och öppnat nya möjligheter för svensk företagsamhet. Isoleringen har brutits; allt flera svenskar förstå hur nära vi beröras av vad som sker ute i världen. Det bör dock icke förgätas att en intensiv upplysningsverksamhet i press och radio har mycket bidragit till att skärpa uppmärksamheten för världshändelserna.

Bland dem som på detta område gjort viktiga insatser förtjänar fil. dr *Arvid Fredborg* att nämnas bland de främsta. Som tidningskorrespondent och flygande reporter och som författare till några mycket uppmärksammade böcker om Tyskland under och efter det andra världskriget samlade han meriter för det ansvarsfulla uppdrag, som han för en del år sedan fick av ett antal svenska storindustriföretag att för deras räkning följa och bevaka de politiska händelserna ute i världen och genom täta resor förskaffa sig förstahandskunskaper om realiteter och stämningar, om makter och människor i de länder, där svensk industri har intressen att bevaka. Få, om ens någon, av våra dagars svenskar har det varit förunnat att i så hög grad som Fredborg kunna förvärva en

på självsyn och direkta kontakter grundad kunskap om det politiska läget på skilda håll i världen. I ett nyss utkommet arbete, *Nationalistiska oroshärddar från Stilla havet till Atlanten* (Norstedts förlag; pris 29 kr.) har Fredborg samlat erfarenheter och intryck från sina resor. Den är fylld av ett mäktigt kunskapsstoff, som han behandlat med omsikt och skärpa, i en levande och lättfattlig form. Han är objektiv och saklig och kritisk där så behövs, men icke onödigt polemisk. Detta är utrikespolitisk upplysning av hög klass, ett välkommet tillskott till vår inte alltför rika litteratur på detta område.

Ämnet för Fredborgs bok är *nationalismen* i dess nya, utomeuropeiska upplaga. Hans tes att nationalismen är en europeisk exportvara bygger på förutsättningen att idén medvetet, i ett bestämt syfte, överförts till kolonialländer och främmande intressesfärer, vilket knappast kan påstås; snarare kan man väl tala om en andlig smitta. Fredborgs tes är alltså för tillspetsad — om den nu skall uppfattas som tes. Men att Europa och USA måste lära sig att leva med nationalismen i asiatisk, afrikansk och latinamerikansk upplaga, det är den kalla verkligheten. Då kräves det, som Fredborg framhåller, bättre kunskaper och noggrannare analys av situationen i de utomeuropeiska länderna och vidare att den på sina håll kvardröjande mentaliteten från kolonialtiden un-

danröjes. Men detta räcker icke. Den västliga världen måste övervinna kvardröjande nationalistiska tendenser hos sig själv. Fredborg spårar sådana i Tyskland, Italien, Österrike och Belgien samt i Östblockets satellitstater. För kommunisterna, vare sig av rysk eller kinesisk kulör, är den moderna nationalismen ett viktigt vapen i deras ideologiska och ekonomisk-politiska propaganda. Men det är ett tveeggat vapen — med tanke på de undertryckta nationerna bakom järnridån — och måste därför användas med försiktighet. Det kan i framtiden lätt vändas mot de kommunistiska makt-havarna själva.

Men än så länge fungerar vapnet väl, i synnerhet i den kedja av stater, nya och gamla, mellan Stilla havet och Atlanten, vilka betyda så mycket för makthalansen i världen och vilka nu blivit nationalistiska oroshärdar. Den första av dem är Indonesien. Fredborg ger en översiktlig redogörelse för den utveckling som — under starkt tryck från USA:s sida — förvandlat det holländska kolonialväldet till en självständig stat. Denna är i dag ett avskräckande exempel på hur det går när en ny nation skall söka styra sig själv efter en främmande ideologi som inte passar den och som egentligen ingen förstår. Trots all främmande hjälp och alla ansträngningar att råda bot på korruption och inflation fortsätter förfallet. Hur länge? Tills armén förlorar tålamodet!

Den indiska nationalismen, som behandlas i nästa kapitel, tog sig i aktionen mot den portugisiska besittningen Goa uttryck som i hög grad skadat Indiens anseende. Starka nationalistiska strömningar inom Indien, framför allt på det språkliga området, utgöra alltjämt centrifugala krafter, som hota den nya statens enhet. Vad skall komma när Nehru ej längre behärskar scenen? Hans hälsa är bräck-

lig och hans auktoritet har minskats. Kommer den nuvarande regimen att bestå, eller måste man räkna med ett ännu mera autoritärt system? Det är frågor som inte bara beröra Indien och Asien.

Fredborg behandlar ingående och med rik exemplifiering den arabiska nationalismen i dess olika uppenbarelseformer. Denna nationalism bygger icke på härstamning utan på språk och kultur. Den största svagheten hos Främre Orientens araber är benägenheten för demagogiska överdrifter, arrogant språk och känslotänkande som ofta leder till en påfallande orealistisk bedömning av en politisk situation. Alltför gärna vädja arabiska politiker fortfarande till pöbeln. Oljefyndigheterna ha infört nya spänningsmoment. Konflikten mellan Bagdad och Kuwait har framför allt aktualiserat frågan om arabländernas finanser; Kuwait skulle, tack vare sina oljerikedomar, *ensamt* kunna svara för finansieringen av alla arabstaternas utvecklingsarbeten. I Kairo ser man avundsjukt på det lilla furstendömet rikedomar, medan Egyptens ansträngningar att sätta landets jordbruk på fötter handikappas av begränsade resurser. Detta är ett av Nassers problem; hans panarabiska politik har enligt Fredborg givit magra resultat men på det inre området har under hans regim framsteg gjorts som dock hämmas av ekonomiska svårigheter, vilka inte bli mindre genom den socialistiska planhushållningen. Fredborg kan stödja sitt omdöme om Nasser och hans politik på personliga sammanträffanden med den egyptiske diktatorn, vars balansgång mellan öst och väst och djärva utspel på olika fronter lämnat stoff för både ett spännande journalistiskt reportage och för seriösa kommentarer; Fredborg ger oss bådadera. Även kapitlet om Persien och Turkiet har åtskilligt av in-

side information. Svagare är det sista kapitlet om de nya staterna i nordvästra Afrika; läget i Algeriet var ännu rätt oklart när Fredborg lade sista handen vid sin bok.

Vid läsningen av Arvid Fredborgs nya bok erinras man om att han är en utmärkt talare, en driven föredragshållare, en van debattör. När han inför ett uppmärksam lyssnande auditorium ledigt, ofta elegant, behandlar politiska och ekonomiska spörsmål är det inte så noga med finslipningen av satserna. I de förmodligen ofta dikterade bokkapitlen finns en del kvar av föredragsformen, ut-

tryck och vändningar som inte göra sig lika bra i skrift som i tal. Men formen är här inte det väsentliga. Vad som fånglar och imponerar i Fredborgs bok är förmågan att samla och behärska ett väldigt material av fakta, historiska och aktuella, och på grundval av detta analysera de verkliga drivkrafterna i oroshärdarna från Stilla havet till Atlanten. Boken är en fångslande läsning och en kunskapskälla av bestående värde. Man torde ofta få anledning att gå tillbaka till den för att finna förklaring och kommentar till vad vi få uppleva under den närmaste framtiden.

FÖRÄNDRINGENS VIND

Av docent ERIK ANNERS

Tio unga socialdemokratiska akademiker har under redaktion av Uppsala-föreningen Laboremus berikat den utrikespolitiska debatten med varsin uppsats. De syftar till att ge ett »bidrag till bilden av vad en socialdemokratisk utrikespolitik har varit eller vill vara».

Alla bidrag till den alltför lama utrikesdebatten i Sverige brukar ju motas med tacksamhet — om inte av andra så av ledarskribenterna. Man kunde också ha väntat sig att den socialdemokratiska pressen hyllat sina unga akademiska pionjärer. Det borde ju vara tillfredsställande att se att återväxten av ambassadörer och utlandsexperter är tryggad. Men nu har det egendomliga inträffat att sedan Tage Lindbom bröt med den socialdemokratiska ideologien i sin bok »Efter Atlantis» har icke sådana skopor av ovetts östs över socialdemokratiska författare — av den egna pres-

sen. Numera Aftonbladsredaktören Kurt Samuelsson t. ex., som när han så vill kan mobilisera en förfärande formuleringskonst, har givit sina unga partivänner en svidande avbasning — mottagen med skrin av smärta i en insändarreplik i Aftonbladet från uppsatsernas förhoppningsfulla författare.

Efter att ha tagit del av deras författarprestation förstår man mer än väl Kurt Samuelsson. Vad som avtecknar sig i de här och var tämligen disparata utläggningarna är nämligen en ovanligt obehaglig variant av den tredje ståndpunkten. För all del, varianten är tillkommen i största välmening och uppsatserna präglas genomgående av ett starkt humanitärt patos, som i och för sig är mycket sympatiskt. Men det är ett patos, som tar sig förbryllande ensidiga uttryck. Författarna har inte nog starka ord för att fördöma kolonialism och neo-

kolonialism — även högst ordinära handelsförbindelser mellan en tidigare kolonialmakt och en f. d. koloni är i deras ögon neokolonialism — men blir märkligt överslätande i tonfallen när de behandlar östblockets förhållanden, t. ex. Sovjetunionens behandling av Ungern.

Förklaringen tycks vara att de uppfattar kapitalismen som en så både moraliskt och ekonomiskt underlägsen form för samhällets sociala och ekonomiska organisation, att ett högt pris i blod, svett och tårar för socialismens förverkligande är berättigat.

Men detta är ju närmast en kommunistisk — eller rättare leninistisk — ståndpunkt. Vad som givit kommunismen dess odiösa karaktär i alla demokratiskt och humanitärt sinnade människors ögon är just dess förakt för det mänskliga lidandet och dess hänsynslöshet i valet av medel. När de unga socialdemokraterna hänfört bekänner sig till frihet, jämlikhet och broderskap är det tyvärr knappast girondisterna man får i tankarna!

Om deras humanitära värderingar är åtskilligt ensidiga är deras verklighetsuppfattning rent ut sagt stollig. För liten lärdom har gjort dem rasande. I deras utläggningar avtecknar sig en framtidsbild, där FN fått överstatliga befogenheter på det ekonomiska området, där de ekonomiska relationerna mellan västerns industristater och u-länderna inte längre besmutsas av kapitalistiskt profitbegär utan där en internationell planhushållning dirigerar industristaternas hjälpresurser enligt principen åt var och en efter behov.

Hur det skall gå till diskuteras inte närmare. Här kan författarna naturligtvis skylla på bristande utrymme. Men nog skall det bli intressant att se hur de i framtiden skall kunna konkretisera sina reformprojekt på den punkten. Vem skall t. ex. bestämma

behovens storleksordning och angelägenhetsgrad? Ett överstatligt FN? Dominerat av vilka?

Med denna grundinställning är det naturligt att författarna med avsky vänder sig bort från det konservativa och katolska Europa. Myrdal, Pålsson och Ekström har sannerligen fått lärjungar, vars trosnit överträffar läromästarnas. Historielösheten, urarvågörelsen från den kristna västerländska idétradition, som fött även deras eget sekulariserade humanitära patos, gör också ett beklämmande intryck. Bristen på orientering i verklighetens värld motsvaras av en lika svårartad vilsekommenhet i idéernas. Att ett europeiskt enhetsverk, politiskt, ekonomiskt och kulturellt, är en nödvändighet om de europeiska folken skall kunna göra sin insats för att utbreda fredens och folkförsoningens, frihetens och rättssäkerhetens idéer över världen, har alldeles undgått dem. Att något avgörande och märkligt skett, när den tusenåriga motsättningen mellan Tyskland och Frankrike förbytts i samarbete, förstår de inte heller.

I stället tycks de drömma om svenska insatser i u-länderna — låt vara i marginalen, medger de — av en politisk betydelse och en ekonomisk omfattning, som skulle motsvara en stormakts resurser. De ser tydligen framför sig tallösa skaror av unga svenskar ila ut i världen som humanitetens, teknikens och — får man förmoda — socialismens apostlar.

Man reagerar inför dessa vackra fantasier med något av rörelse. Överskattningen av Sveriges politiska och ekonomiska betydelse påminner om den nationalistiska hybris, som en äldre konservativ generation under det andra världskriget grundligt omvändes ifrån.

Sverige har redan gjort hedrande — om än kvantitativt nödvändigtvis

blygsamma — insatser för u-länderna. Låt oss hoppas att den stora mängden väljare i vårt land går med på att ställa större resurser till förfogande för detta arbete. I så fall kan vi hoppas att inom ramen för den komman-

de europeiska gemenskapens insatser på detta område kunna uträtta något av verklig betydelse. Det är där de stora möjligheterna väntar svensk ungdom — även när det gäller hjälpen till u-länderna.